
ОВЧАРЕНКО О.В.,

кандидат психологічних наук,
доцент, кафедра прикладної
психології, Черкаський
національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси

ЦІЛІСНІСТЬ ПСИХІКИ ТА ПРИНЦИПИ ГОЛОДИНАМІКИ

У статті розкрито основні досягнення квантової механіки і квантової психології, які наближають до розуміння сутності глибинної детермінації феномена психіки. Акцентується увага на питаннях про цілісність, інформаційних еквівалентах та універсальності психіки в контексті досягнень голодинаміки.

Ключові слова: цілісність психіки, універсальність, динаміка, голодинаміка, інформаційні еквіваленти.

В статье раскрыты основные достижения квантовой механики и квантовой психологии, которые приближают к пониманию сущности глубинной детерминации феномена психики. Акцентируется внимание на вопросах о целостности, информационных эквивалентах и универсальности психики в контексте достижений голодинамики.

Ключевые слова: целостность психики, универсальность, динамика, голодинамика, информационные эквиваленты.

In the article achievements of quantum psychology, principles of holodynamics, essences of the phenomenon of psyche are exposed. The specific of the psychokorrektion receptions of cognition of subject's integral psyche is presented in this paper.

Key word: integrity of psyche, universality, dynamics, holodynamics, information equivalent.

Постановка проблеми. Вивчення психології на сучасному етапі її становлення потребує всебічного наукового аналізу механізмів формування психіки суб'єкта. Центральним питанням, що досліджується сучасними практичними психологами, виступає цілісність психічного у взаємозв'язку його свідомих і несвідомих проявів. Маловивченим є співвідношення універсальних законів голодинаміки та феноменів розвитку психіки особистості. Розгляду підлягають праці в області квантової механіки, квантової психології, голодинаміки та психодинамічного підходу.

Аналіз наукових джерел і публікацій. Традиційно психіка суб'єкта розглядалася науковцями в межах вивчення її свідомого або несвідомого аспекту як автономних структур. Вивчення психодинаміки А. Адлером, К. Левінім, З. Фрейдом та іншими вченими сприяло поглибленню сутності взаємозв'язків між суб'єктивним світом людини та об'єктивними чинниками її формування. У психодинамічному підході, розробленому Т. С. Яценко, виділені функційні характеристики свідомого та несвідомого, їх синергетична єдність, що виникає поряд з автономією.

У провідних ідеях квантової механіки, зокрема, в контексті вивчення принципів голодинаміки (В. Вульф, Д. Бом, Н. Бор, Дж. Нейман, К. Прибрам, С. Р. Привальська, Дж. К. Ректор, Г. А.

Югай та ін.) розкриваються закони цілісного функціонування Всесвіту. На думку вчених, голодинаміка пов'язана з неперервністю процесів статички та динаміки кожного з рівнів буття.

В межах нашого дослідження обґрунтовується категорія цілісного психічного, що функціонує за спільними, універсальними законами як для психіки, так і для голодинаміки. Ми акцентуємо увагу на інформаційних еквівалентах, які можуть бути свідченням взаємозв'язку свідомого і несвідомого.

Мета статті: проаналізувати основні принципи голодинаміки та психодинамічної теорії в контексті цілісності психічного.

Виклад основного матеріалу. У тлумачному словнику української мови поняття «цілісність» трактується як «внутрішня єдність об'єкта, його відносна автономність, незалежність від навколишнього середовища» [2, 1587]. У академічній психології (Л. С. Виготський, В. Дільтей, О. М. Леонт'єв, С. Л. Рубінштейн) цілісний підхід розкритий через аналіз свідомого аспекту психіки особистості. Зокрема, йдеться про цілісність психічного розвитку, який окреслюється в межах вивчення впливу на суб'єкта таких факторів як діяльність, соціум, навчання, тощо. У деяких дослідженнях [3] вказано, що цілісність позначає єдність свідомого та несвідомого проявів психіки, проте не розкривається сутність їх взаємозв'язку.

Вивчення категорії «цілісність» знаходить відображення у працях з питань голодинамічного влаштування світу. Поняття «голодинаміка» окреслює цілісність динамічних процесів всього Всесвіту. Слово «голо» від грец. *holos* трактується як «ціле» [8]. Дослідники [4; 5; 8] припускають, що влаштування Всесвіту та феномену психічного спирається на спільні універсальні закони. Увагу науковців сфокусовано на таких основних питаннях: нероздільність та цілісність Всесвіту, злиття імплікативного та експлікативного порядків, збереження інформаційного еквіваленту минулого у голографічних схемах, декодування інформації через пізнання однієї з частин цілого, тощо. Феномен кодування та декодування інформації є вагомим для вивчення у сфері психологічних досліджень, оскільки розкриває сутнісний зміст несвідомих смислових структур психіки, що пізнаються у закодованій формі через символіку, презентовану у творчості, спонтанній активності, каналізовану психокорекційним діалогом.

У голографічних дослідженнях цілісною системою виступає й сам Всесвіт, що складається з елементарних частинок: «...всесвіт – гігантська нероздільна маса. Речі можуть бути частиною нероздільного цілого і в той же час мати унікальні якості» [5, 68]. Кожна з таких частин, що позначається терміном «квант» містить інформацію про цілісний об'єкт, у якому функціонує. Звертаючись до праць Демокріта [7], знаходимо першу згадку про структурування дійсності завдяки частинкам – атомам. Переконавання Демокріта в анатомічному влаштуванні Всесвіту сприяло формуванню квантової психології, розробниками якої є М. А. Марков, А. Мархом, П. М. Румянський, В. А. Чудинова, Дж. Чу [там

само].

У голографічних дослідженнях стверджується на тому, що у частині цілого образу міститься його повне відображення. Досліди у сфері квантової механіки підтвердили ідею про відтворення цілісного об'єкту у голографії – трьохмірній картині – за рахунок збереження інформаційного еквіваленту початкового об'єкту. М. Талбот указує: «На відміну від звичайних фотографічних зображень, кожна невелика частина голографічної плівки містить всю інформацію цілого» [5, 29]. Відображення цілого образу в його окремих частинах зумовлене збереженням інформаційного еквіваленту об'єкта в динаміці його виявів. Створення голографічної картини пов'язане з процесом відтворення із хаотичних тонів на пластині чітких та випуклих ліній цілісного образу. Зокрема, «...якості частинки можуть бути зрозумілими лише через її активність, тобто її взаємодію з оточуючою дійсністю, і що частинки потрібно розглядати не як самостійні одиниці, а як невід'ємні частини цілого» [4, 91]. На думку Д. Бома [5] все, що здається не впорядкованим, не є таким.

У працях Т. С. Яценко [6; 9; 10] зосереджено на питанні логічної впорядкованості несвідомого. Ірраціональність інфантильних, глибинних детермінант є такою лише з позиції її висвітлення у свідомості. Для несвідомого інтрапсихічні тенденції діють за власною логікою – «логікою несвідомого», що виявляється у повторюваності спонтанного поведінкового матеріалу індивіда. Відповідно до окресленого вище, у психокорекційному процесі пізнання феномену психічного пов'язане з процесом перекладення неусвідомлюваного змісту (внутрішнє) в свідомість (зовнішнє). Пізнання психіки суб'єкта передбачає

необхідність перекодування інформації зі збереження інформаційного еквіваленту, що реалізується завдяки матеріалізації та символізації змісту глибинних детермінант.

Ідея про єдність суперечливих частин цілого, що презентована у голодинаміці, має аналогію у психології в понятті «антиномія» – окреслення єдності суперечливих тенденцій психіки суб'єкта. Зокрема, Т. С. Яценко указує: «Системний аналіз внутрішньої динаміки психіки вказав на складність категорії психічного і багатомірність взаємозв'язків між суперечливими по своїй суті підструктурами. Останнє адекватно охоплює поняття «антиномія», провідним значенням якого є єдність та поєднання суперечливих тенденцій» [9, 170]. Ф. Капра трактує суперечливу природу понять в контексті окреслення їх динамічності, активності, що стимулює розвиток цілого. Дослідник зазначає: «...суперечливі один одному та непримиримі поняття – не що інше, як різні сторони однієї і тієї ж дійсності» [4, 172]. Сутність протиріч у їх єдності відображає знак Ін-Ян, який гармонійно поєднує різноспрямовані енергії. На думку Ф. Капри, у хаотичному відображенні дійсності є відносна хаотичність, адже кожна з частин цілого в єдності з іншими частинами утворює цілісну картину. Сутність динамічності цілого виявляється за активністю окремих його складових: «Проникаючи у глибину речовини, ми бачимо не самостійні компоненти, а складну систему взаємовідношень між різними частинами єдиного цілого» [4, 79]. Таким чином, психодинамічна теорія спирається на методологію пізнання цілісного психічного у єдності його суперечливих тенденцій, що є спільною характеристикою й для голодинамічних досліджень.

Провідною у голографії є ідея про імплікативні та експлікативні порядки існування дійсності (за Д. Бомом [4; 5; 8]): «Бом називає цей глибинний рівень реальності імплікативним (тобто «прихованим») порядком, в той час як наш власний рівень існування він визначає як експлікативний, або розкритий порядок» [5, 66]. Д. Бом розуміє голодинаміку як єдність процесів згортання та розгортання вказаних порядків: «...все у всесвіті – частина континууму. Незважаючи на розподіл речей на експлікативному рівні, все являє собою безперервно розподілену реальність, в результаті завершуючись тим, що імплікативні та експлікативні порядки зливаються один з одним» [там само, 68]. Імплікативні та експлікативні порядки презентовані у психології як внутрішні та зовнішні механізми психіки особистості. Психіка суб'єкта у її цілісності пізнається у психокорекційній практиці з урахуванням антиномії психічного, тобто на перетині горизонтальних та вертикальних характеристик свідомого і несвідомого. Зокрема, «Горизонтальні і вертикальні взаємозалежності ніколи не виключають одна одну і передбачають нерозривну і незмінну їх єдність» [9, 170]. «Горизонталь» детермінована базовими формами психологічного захисту і містить смислове наповнення незавершених інфантильних цінностей. Вона зумовлена процесами позадосвідного формування психічного. «Вертикаль» пов'язана з дією ситуативних форм психологічних захистів та процесами соціалізації індивіда, що знаходить вияв у адаптивних проявах поведінкової активності суб'єкта у соціумі. Горизонтальні та вертикальні взаємозалежності розкривають сутність процесу іррадіації емотивних осередків глибинних детермінант на просоціальні прагнення індивіда шля-

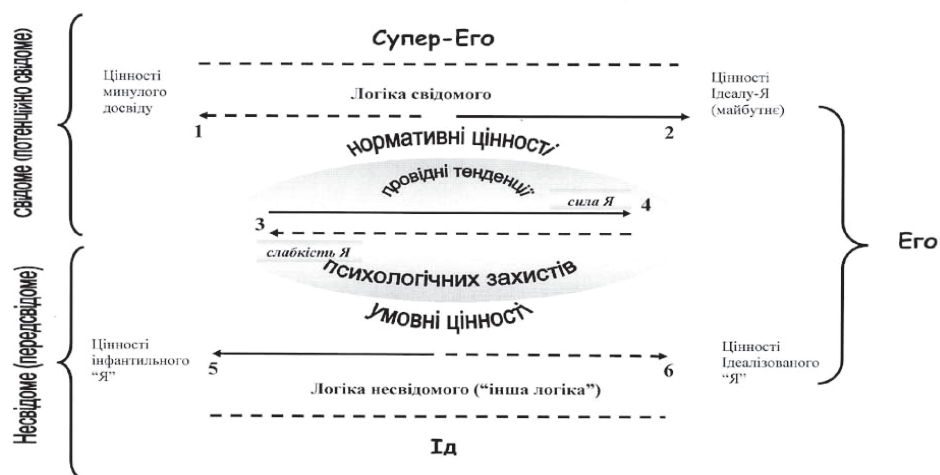

Рис. 1. Модель внутрішньої динаміки психіки

хом перекодування несвідомих глибинних змістів психіки у символічно-презентовано форми самовияву.

Взаємозалежність свідомого і несвідомого пояснює А. Е. Шерозія: «Свідомість та несвідоме психічне є взаємовиключаючі і взаємокомпенсуючі власне психологічні елементи в рамках єдиної системи їх відношень, поза якою вони взагалі втрачають можливість бути феноменами психіки в прямому сенсі слова» [1, 353]. Тобто, вчений переконаний в єдності свідомих і несвідомих проявів психіки особистості та в неможливості їх автономного функціонування. В межах психодинамічного підходу доведено, що внутрішні психічні тенденції мають свою автономію і, разом з цим, перебувають в інтегративній єдності: «Важливо враховувати, що між свідомою та несвідомою сферами психіки існує не лише автономія, а й функційна взаємозалежність» [10, 18]. Таким чином, у психіці подібно влаштуванню Всесвіту автономні частинки цілого перебувають у єдності, цілісності взаємозв'язків.

В межах досліджень психодинамічного підходу, Т. С. Яценко пише: «... незважаючи на функційні відмінності обох сфер, вони є проявами однієї і тієї ж цілісної психіки і в той же час є її протилежностями через різноспрямованість в орієнтації на цінності» [9, 169]. Динамічна сутність феномену психічного у його цілісності презентована на Моделі внутрішньої динаміки психіки (див.: рис. 1), розробленою Т. С. Яценко.

На Моделі відображена єдність, та, водночас, різноспрямованість психіки у цінностях свідомого і несвідомого. Зокрема, цінності ідеалу «Я» (рис. 1, стрілка 2) протилежні у своїй спрямованості до цінностей інфантильного «Я» (стрілка 5). Суперечність психічного полягає у тому, що весь енергетичний потенціал зорієнтований на реалізацію принципу задоволення через імператив глибинних цінностей. Поряд з цим, внутрішня суперечність вирішується завдяки системі психологічних захистів, які покликані інтегрувати психічне.

У психокорекційному процесі пізнання несвідомого відбувається завдяки повздовжньому аналізу – сутність статичних характеристик розкрива-

ється за багатозначністю вияву. Т. С. Яценко указує: «Несвідома і свідомі сфери пов'язані між собою за параметрами гомоморфізму: одна детермінанта несвідомого задає багатозначність її вияву в ситуативній поведінці» [10, 26]. Повздовжній аналіз матеріалу протагоніста пов'язаний з процесуальністю психодіагностики, що полягає у поступовості ведення діагностики та корекції у їх єдності. Спільність ітеративних характеристик, що виявляються завдяки інтерпретації матеріалу респондента вказує на динаміку психічного.

Пізнанню індивідуальної неповторності психічного сприяє прийом діалогічної взаємодії психолога з респондентом. Психолог використовує запитання, які каталізують активність суб'єкта та сприяють «притоку» енергії для пізнання несвідомих детермінант. Здійснення інтерпретації матеріалу протагоніста набуває ефективності завдяки розкриттю полізначності символіки малюнків, оскільки: «Глибинне вивчення можливе лише за умов урахування функційних особливостей несвідомого, яке у своїй утаємниченій, змістовій частині є «поза часом», «поза простором», «поза статтю», що виявляється в усталених, ітеративних характеристиках поведінки суб'єкта» [10, 18]. В групі АСПН пізнання цілісної психіки забезпечується умовами спонтанності та невимушеності активності респондента. Відсутність соціальних

шаблонів поведінки уможлиблює вияв глибинних детермінант активності людини, що засвідчує їх поєднаність із свідомістю та можливості перекодування прихованих змістів психіки.

Проаналізувавши наукову літературу можна припустити, що матеріальний та духовний світи підлягають одним, спільним законам функціонування. Останні роботи з питань квантової механіки підтверджують нашу гіпотезу про цілісне існування психіки суб'єкта у взаємозв'язках суперечливих тенденцій та лінійних взаємозалежностей. Окреслення сутності глибинних детермінант, яким підпорядковане несвідоме, спирається на обґрунтування їх універсальної природи формування, що стає зрозумілим завдяки ґрунтовному розгляду досягнень квантової психології та голодинаміки.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз наукової літератури з проблем голодинаміки вказав на універсальність законів функціонування психіки у її цілісності. Основними виявились поняття єдності суперечностей, пізнання цілого за сутністю однієї з його частин, динамічність цілісного об'єкта, логічну впорядкованість глибинного порядку, інформаційний еквівалент. В подальшому потребує дослідження питання декодування прихованих від свідомості смислових надбудов психіки особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Бессознательное: природа, функции, методы исследования* / Под общ. ред. А. С. Прангишвили, А. Е. Шерозия, Ф. В. Бассина. – Том III. – Изд-во «Мецниереба», Тбилиси, 1978. – 796 с.
2. *Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.)* / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
3. *Загальна психологія: навч. посіб.* / М. В. Савчин. – К.: Академвидав, 2011. – 464 с.

4. Капра Ф. Дао физики: Общие корни современной физики и восточного мистицизма / Ф. Капра; [перев. с англ.] – М.: ООО Издательство «София», 2008. – 416 с.
5. Талбот М. Голографическая Вселенная: Новая теория реальности / М. Талбот; [перев. с англ.] – М.: ООО Издательство «София», 2008. – 416 с.
6. Теория и практика глубинной психокоррекции: Вторая Авт. школа академика АПН Украины Т. С. Яценко / Сост.: А. В. Глузман, А. Э. Мелоян, И. В. Евтушенко, С. Ш. Раджабова, Л. Г. Туз / Под редакцией Т. С. Яценко – Ялта: РИО КГУ, 2009. – 221 с.: ил.
7. Тепляков Н. Н. История психологии. Анатомическая теория Демокрита или математические начала психологии / Н. Н. Тепляков. – Одесса: Изд-во «ЧП ТМСИ», 2007. – 176 с.
8. Югай Г. А. Голография Вселенной и новая универсальная философия. Возрождение метафизики и революция в философии. Общая метафизика: учеб. пособие с хрестоматией / Г. А. Югай. – М.: Крафт+, 2007. – 400 с. – ил.
9. Яценко Т. С. Динамика психики и методы ее глубинного познания / Т. С. Яценко // Наука і освіта. – № 3/LXXXX, квітень, 2010. – С. 168 – 171.
10. Яценко Т. С. До проблеми пізнання індивідуальної неповторності архетипної символіки / Т. С. Яценко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – № 33 (57). – 253 с.